Έτσι είμαστε αναγκασμένοι να βιώνουμε καταστάσεις υψηλής αβεβαιότητας και έντονης μεταβλητότητας. Και όχι μόνο οι κοινωνικές δυνάμεις που θεωρούνται ηγετικές δηλαδή οι πολύχρωμες ελίτ αλλά και οι απλοί εξαρτημένοι πολίτες. Ανά πάσα στιγμή εκρήξεις ανισορροπιών και αποδομήσεων υφισταμένων καταστάσεων είναι πολύ πιθανό να συμβούν παρασύροντας στην άβυσσο ατομικές αλλά και συλλογικές καριέρες. Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα αυτό πάει να μετατραπεί σε κανόνα και μάλιστα χωρίς εξαιρέσεις.

Έχοντας να αντιμετωπίσουν καταστάσεις με ανάλογα χαρακτηριστικά οι θεωρητικοί οικονομολόγοι ανά τον κόσμο προσπαθούν να καταγράψουν την πραγματικότητα εκπονώντας πολύπλοκα μοντέλα προβλέψεων αλλά και ελέγχου. Δεν το καταφέρνουν πάντα ή μάλλον το καταφέρνουν σπάνια και μάλλον αυτοί που είναι ευνοημένοι από τη θεά της συγκυρίας.

Η πολυπλοκότητα της οικονομικής πραγματικότητας γίνεται ακόμα πιο ρευστή και απροσδιόριστη γιατί έχει εμπλακεί στον κύκλο της και η **πολιτική σφαίρα** αλλά και η σφαίρα της **επικοινωνίας και πληροφόρησης**. Δηλαδή έχουμε απαιτήσεις διευθετήσεων ενός πολύπλοκου μίγματος οικονομικών συντελεστών που περιέχουν δύναμη, πολιτικών παραγόντων που αναζητούν μερίδιο εξουσίας και δημοσιογραφικών φορέων που προσπαθούν να αποκτήσουν εξουσία επιρροής.

Συνήθως και κατά κανόνα οι δύο μη οικονομικές σφαίρες ήτοι της πολιτικής και της επικοινωνίας είναι συνδεδεμένες με τον δημοσιονομικό τομέα του οικονομικού χώρου. Οι δράσεις τους μπορούν να επηρεάσουν αυτό που συμβαίνει, εξελίσσεται και δύναται να μετρηθεί στον δημοσιονομικό τομέα. Η διαπλοκή αυτή μπορεί να γίνει ακόμα πιο σοβαρή αν σκεφτούμε ότι ο οικονομικός κύκλος απαιτεί μακροπρόθεσμες διευθετήσεις ενώ ο πολιτικός κύκλος ανταποκρίνεται σε βραχυπρόθεσμες σκοπιμότητες.

Έχοντας όλα αυτά κατά νου οι οικονομολόγοι αποπειρώνται με τα θεωρητικά μοντέλα που εκπονούν να επαναφέρουν τον οικονομικό χώρο σε κατάσταση ισορροπίας την οποία έχει διαρρήξει η βραχυπρόθεσμη διαχείριση των δεδομένων που επιχειρούν οι πολιτικοί.

Ας αφαιρέσουμε για λίγο από τους συλλογισμούς μας την αναγκαιότητα της πολιτικής διαχείρισης και ας εντοπιστούμε στην εξέταση του οικονομικού χώρου. Όσο παράτολμο και

αν είναι αυτό έχει τη σημασία του.

Οι οικονομικές δραστηριότητες που σχηματίζουν τον οικονομικό χώρο επιφέρουν αποτελέσματα που μπορούν να ομαδοποιηθούν και να διαμορφώσουν κατηγορίες με διακριτά χαρακτηριστικά. Η κατηγορία δεικτών που καταγράφουν τους ρυθμούς αυξομειώσεων του παραγόμενου εθνικού προϊόντος για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, για παράδειγμα, απεικονίζει τα αποτελέσματα των προσπαθειών των οικονομικά δρώντων για λογικές μεταβολές του εθνικού πλούτου. Η κατηγορία αυτή των δεικτών είναι συνδεδεμένη με άλλη κατηγορία δεικτών που καταδεικνύει τις επιπτώσεις που αναπτύσσονται από την αύξηση ή μείωση του πλούτου για ένα χρόνο. Τελικά πολλές κατηγορίες μετρήσιμων δεικτών απεικονίζουν ένα σύμπλεγμα αιτίων και αιτιατών που δύναται να επιτύχει επίπεδα ισορροπίας. Ισορροπίας με την έννοια ότι ο ένας προσφέρει ότι ακριβώς επιζητά ο άλλος.

Καταστάσεις όμως γενικής ισορροπίας και όχι ισορροπίας σε κάποια μεμονωμένη αγορά είναι δύσκολο, πολύ δύσκολο να επιτευχθούν και μάλιστα μακροχρονίως. Μπορεί όμως να επιτευχθούν μεταβολές με ελεγχόμενα και ακίνδυνα όρια διακυμάνσεων. Αρκεί να παρακολουθούμε προσεκτικά τις μεταβολές στις σχέσεις των οικονομικών δεικτών. Και ακόμα πιο ειδικά να συσχετίζουμε τους σωστούς δείκτες που βρίσκονται σε λειτουργική συνάφεια και όχι σε αρνητική συσχέτιση. Οι περισσότερες προβλέψεις των οικονομετρικών μοντέλων πάσχουν από το γεγονός ότι οι δείκτες συσχετίσεων μεταβλητών παίρνουν μικρές τιμές, κάτι που οδηγεί σε αποτελέσματα χαμηλής αξιοπιστίας. Επίσης ένα άλλο μεμπτό σημείο των οικονομετρικών μοντέλων που βλέπουν το φως της δημοσιότητας και μάλιστα εφαρμόζονται και από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς είναι το γεγονός ότι δεν διακρίνουν περιοχές εφαρμογής. Οι αναπτυγμένες χώρες αξιολογούνται με μοντέλα σχεδόν όμοια με αυτά που αξιολογούνται και οι αναπτυσσόμενες (υπανάπτυκτες) και κατά συνέπεια για την αντιμετώπιση δυσμενών καταστάσεων εκπονούνται και προτείνονται παρόμοια, αν όχι ίδια, μέτρα πολιτικής και οικονομικής προσαρμογής. Επίσης ένα άλλο χαρακτηριστικό που παραβλέπεται ή δεν σημασιολογείται επαρκώς είναι ο βαθμός διεθνούς εμπορικοποίησης των εθνικών οικονομιών. Δηλαδή πόσο μεγάλος ή μικρός είναι ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας. Γιατί προφανώς άλλα μέτρα αποκατάστασης της ισορροπίας απαιτεί μία οικονομία που είναι ευρέως εκτεθειμένη στο διεθνές εμπόριο και στη διεθνή ζήτηση και άλλα μέτρα μία οικονομία που εξαρτάται λιγότερο από τις διεθνείς αγορές.

Ανάλογα με τα πεδία εφαρμογής διαφοροποιούνται και τα μέτρα αποκατάστασης και ανάπτυξης τόσο των εθνικών όσο και των διεθνών οικονομικών περιοχών.

Για την αποσαφήνιση των δεδομένων και την πλήρη κατανόηση των οικονομικών εξελίξεων

οι δείκτες που συσχετίζονται μεταξύ τους θα πρέπει να κατανοούνται είτε ως συμπληρωματικοί, είτε ως ανταγωνιστικοί. Για παράδειγμα αν αυξάνεται ο πληθωρισμός έχει αποδειχθεί κατά κάποιο τρόπο ότι μειώνεται η ανεργία. Αν από την άλλη αυξάνεται το ΑΕΠ έστω και σε διαφορετικό βαθμό αυξάνονται και οι αμοιβές, κλπ. Ποτέ ένας κάποιος δείκτης των οικονομικών δραστηριοτήτων δεν **μπορεί να κατανοηθεί μεμονωμένα**. Πάντα συσχετίζεται με τουλάχιστον έναν άλλο. Το ζητούμενο είναι να επιλεγεί ο κατάλληλος δείκτης (ες) που δέχεται (ονται) τις μεγαλύτερες συνέπειες από τις μεταβολές του άλλου. Αν και δεν υπάρχει πλέον τίποτα που να παραμένει ανεπηρέαστο (υπονόμευση της αρχής
ceteris
paribus
) ωστόσο υπάρχουν μεταβλητές μιας περιοχής που εμφανίζουν μεγαλύτερη ευαισθησία από μεταβλητές άλλης περιοχής.

Το δεύτερο αίτημα που τίθεται εκτός από τις αιτιώδεις σχέσεις, είναι να ανευρεθεί ο τρόπος που συσχετίζονται μεταξύ τους οι μεταβολές. Αν αυτός είναι υγιής με την οικονομική έννοια του όρου τότε η σταθερότητα και η ισορροπία είναι ευκολότερο να επιτευχθεί συγκριτικά με μία άλλη περίπτωση όπου ο τρόπος θα μη υγιής. Για παράδειγμα ένα μεγάλο ποσοστό ανάπτυξης που στηρίζεται στον υπέρ δανεισμό ή στην υπέρ κατανάλωση.

Και τέλος ειδική μέριμνα οφείλεται στα όρια. Στα όρια των μεταβολών των διαφόρων δεικτών που απεικονίζουν οικονομικές πραγματικότητες. Αν τα όρια των μεταβολών και των επιπτώσεων είναι εντός αποδεκτών περιοχών τότε μπορεί να συνεχισθεί ή και να επεκταθεί η ισχύουσα πραγματικότητα διαφορετικά θα πρέπει να διακοπεί γιατί άλλως προκαλεί ένταση ανισορροπιών και μετά βύθιση στην κρίση.

Συσχετισμένες κατάλληλα μεταβλητές (ανεξάρτητες / εξαρτημένες), τρόπος συσχέτισης και εύρος διακυμάνσεων είναι στοιχεία του υποστρώματος πάνω στο οποίο ένα μοντέλο προσδιορισμού μπορεί να εξετάσει, έχοντας ιστορικά στοιχεία, την συμπεριφορά των μακροοικονομικών δεικτών και τις περιοχές που συγκλίνουν ή αποκλίνουν, ήπια ή επικίνδυνα προκαλώντας μεγέθυνση ή συρρίκνωση.

Ποιοι **είναι οι πρωτογενείς και ποιοι οι δευτερογενείς μακροοικονομικοί δείκτες** που συσχετίζονται έτσι ώστε να προμηνύουν περιόδους ανάπτυξης και περιόδους κρίσης;

Σε γενικές γραμμές σε τούτο εδώ το άρθρο θα δεχθώ ότι οι πρωτογενείς δείκτες είναι ο ρυθμός μεταβολής του ακαθάριστου προϊόντος και το ισοζύγιο πληρωμών. Ο ένας μας δείχνει τις εσωτερικές κατά κανόνα σχέσεις μιας οικονομίας και ο άλλος τις εξωτερικές. Οι δευτερογενείς δείκτες είναι αυτοί που δέχονται θετικά ή αρνητικά τις συνέπειες των εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα στους πρωτογενείς δείκτες.

Συγκεκριμένα: υποθέτουμε μία θετική μεταβολή στην συμπεριφορά του ΑΕΠ. Ανεξάρτητα από τον τρόπο που αυτή καταγράφεται θα έχει επιπτώσεις στο επίπεδο:

- των τιμών (P)

- των επιτοκίων (R)

- της απασχόλησης (L) και

- των αμοιβών εργασίας (W).

Σε ονομαστικό επίπεδο οι επιπτώσεις αυτές θα είναι ασφαλώς θετικές αλλά θα ποικίλουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις εισοδηματικές και περιφερειακές ανισότητες δηλαδή τον τρόπο που η αύξηση του προϊόντος κατανέμεται. Μπορεί για παράδειγμα να ευνοηθούν οι αμοιβές εργασίας κάποιας εισοδηματικής ομάδας ανάλογα με την πολιτική και συνδικαλιστική δύναμη που διαθέτει και να μειωθούν ακόμα κάποιας άλλης χωρίς διαπραγματευτική ισχύ. Το ίδιο με ανάλογο τρόπο μπορεί να παρατηρηθεί και σε κάποια περιφέρεια η οποία θα πάρει τη μερίδα του λέοντος από την σημειούμενη αύξηση σε βάρος κάποιας άλλης αυξάνοντας τις ανισότητες.

Οι επιπτώσεις στο δεύτερο πρωτογενή δείκτη και των παραγώγων του, ήτοι των σχέσεων της οικονομίας με τις διεθνείς αγορές (εξωτερικός τομέας) και όταν πρόκειται για εξαρτημένες οικονομίες με ασθενή παραγωγική βάση όπως είναι η ελληνική θα είναι κατ' αρχήν αρνητικές εντός ορίων.

Συγκεκριμένα: θα παρατηρηθεί:

- αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο (Dt)

- αύξηση του ελλείμματος στο δημοσιονομικό τομέα (Ds)

- αύξηση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων (Β)

- αύξηση του δημοσίου χρέους. (Χ).

- αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών (Π).

Στη περίπτωση των οικονομιών που εμφανίζουν χαμηλή έκθεση στις διεθνείς αγορές και στο εξωτερικό εμπόριο όπως αυτή των ΗΠΑ για παράδειγμα, είναι δηλαδή οικονομίες με ενδογενή μορφή ανάπτυξης, τότε οι παραπάνω επιπτώσεις λαμβάνουν τους αντίθετους χαρακτηρισμούς. Αυτές όμως οι οικονομίες είναι λίγες και είναι ή οι πολύ αναπτυγμένες ή οι πολύ καθυστερημένες – υπανάπτυκτες.

Τα μαθηματικά που χρησιμοποιούνται για την οικονομική ανάλυση είναι απλά και σχετίζονται με τον τρόπο που ο αναλυτής προσεγγίζει τις εξελίξεις. Για τις συσχετίσεις την πολλαπλή παλινδρόμηση, για τους ρυθμούς μεταβολών τις παραγώγους συναρτήσεων και για το εύρος των μεταβολών τα όρια.

Πάντως η διαπλοκή των μεταβλητών και των δεικτών που απεικονίζουν τις αλλαγές τους είναι μερικές φορές αναπάντεχη γιατί ο ψυχολογικός παράγοντας των δρώντων που συνδέεται με τις προσδοκίες μπορεί να φθάσει μέχρι την εξατομίκευση των προτιμήσεων κάτι που κάνει ακόμα πιο δύσκολη την πρόβλεψη. Ωστόσο η μοντελοποίηση των μελλοντικών εξελίξεων που βασίζεται σε έλλογες αρχές της οικονομικής θεωρίας αφ’ ενός

και στα παρόντα οικονομικά εμπειρικά στοιχεία αφ' εταίρου μπορούν να απλοποιήσουν την πραγματικότητα και να διευκολύνουν τη γνωστική πρόσβαση σ' αυτήν.

Το ερώτημα που τίθεται συνεχώς είναι αν οι διεργασίες στο χώρο των οικονομικών μπορούν να αυτορυθμίζονται έστω και με χρονική καθυστέρηση ή αν οι πολιτικές που αναλαμβάνονται από τους διαχειριστές της δημόσιας οικονομικής διευκολύνουν ή δυσχεραίνουν τα πράγματα. Τις περισσότερες φορές οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής δεν ανταποκρίνονται στα κριτήρια που θέτει η οικονομική σφαίρα αλλά σε συμφέροντα που θέτει η εκλογική σκοπιμότητα. Δηλαδή εμφανίζεται μία σύγκρουση οικονομικού και πολιτικού κύκλου.

Στη βάση αυτή είναι δυνατόν πολλές φορές να ληφθούν διαχειριστικά μέτρα επηρεασμού μεμονωμένων δεικτών χωρίς να προσμετρώνται οι επιπτώσεις στους έτσι ή αλλιώς συνδεδεμένους δείκτες.

Για παράδειγμα μία κυβέρνηση μπορεί να αυξήσει το δημοσιονομικό έλλειμμα με αντιοικονομικό τρόπο δηλαδή με αθρόες προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων για ψηφοθηρικούς λόγους αυξάνοντας έτσι τις κρατικές δαπάνες και διογκώνοντας τα δημόσια ελλείμματα τα οποία καλύπτει στη συνέχεια με δημόσιο δανεισμό μειώνοντας μ' αυτό τον τρόπο **την κοινωνική αποτελεσματικότητα**. Οι συνέπειες μιας παρόμοιας πολιτικής είναι τραγικές και οι επιπτώσεις στους πρωτογενείς και δευτερογενείς δείκτες είναι πολύ σημαντικές. Αν μάλιστα υπερβούν ορισμένα όρια τότε η εθνική οικονομία οδηγείται σε βαθιά κρίση η αντιμετώπιση της οποίας είναι ακόμα πιο οδυνηρή.

Επίσης μία άλλη μορφή διαχείρισης με πολιτικό χρώμα είναι η παροχή δανείων κάθε μορφής από τα πιστωτικά ιδρύματα χωρίς να εξετάζεται πάντα η οικονομική φερεγγυότητα του λήπτη. Η συσσώρευση «κόκκινων» δανείων έχει τη δύναμη να ανατινάξει το πιστωτικό σύστημα στον αέρα με καταστροφικές συνέπειες για ολόκληρη την εθνική οικονομία. Η μονομερής πολιτική δράση που επηρεάζει τις οικονομικές κατηγορίες και τις μεταβλητές τους είναι τις περισσότερες φορές η αιτιολόγηση των οικονομικών παρεκτροπών.

Η αλληλεξάρτηση των οικονομικώ ν μεταβλητώ ν

Συνήθως οι συμβατικές προσεγγίσεις στις οικονομικές προβολές είναι ενιαίες και αδιαφοροποίητες. Θεωρούν ότι το υπό εξέταση οικονομικό σύνολο είναι το ίδιο για όλες τις χώρες. Το σκεπτικό είναι ότι εφόσον υπάρχουν οικονομούντα έλλογα ανθρώπινα όντα οι δράσεις τους ως υποκείμενα θα είναι ανάλογες με τους σκοπούς τους δηλαδή την επίτευξη ίδιου οφέλους. Ιστορικοί παράγοντες ή δομικοί περιορισμοί που η ισχύς τους είναι μεγαλύτερη από εκείνη των δρώντων δεν λαμβάνονται υπόψη. Έτσι τα αποτελέσματα που παράγονται από την εφαρμογή ενιαίων πολιτικών προσαρμογής ή ανάπτυξης είναι είτε ακατάλληλα είτε μικρής αποτελεσματικότητας. Στις καλύτερες δε περιπτώσεις έχουμε επανόρθωση των δεικτών των μεταβλητών αλλά μείωση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας.

Ο οικονομικός ορθολογισμός απαιτεί να αναλύονται οι συγκεκριμένες συνθήκες της συγκεκριμένης οικονομίας, να εντοπίζονται οι διαρθρωτικές αδυναμίες της και να εκπονούνται προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης εξειδικευμένα και συνυφασμένα με κοινωνική και δίκαιη ευημερία.

Ομαδοποιώ ντας την οικονομική πραγματικότητα θα λέγαμε ότι υπάρχουν χώ ρες με αναπτυγμένη παραγωγική δομή και σχετικά μικρή εξωτερική εξάρτηση, χώ ρες με υπανάπτυκτη δομή και υψηλή εξωτερική εξάρτηση και χώ ρες που βρίσκονται σε ενδιάμεση κατάσταση. Υπάρχουν βέβαια και χώ ρες με ανύπαρκτη δομή, με σύγχρονα νεωτερικά κριτήρια, που όμως δεν μπορούν να υπαχθούν σε κανόνες ορθολογισμού.

Κάθε μία από τις ανωτέρω κατηγορίες χωρών απαιτεί και ένα ειδικό τρόπο προσέγγισης ανάλογο με τις υφιστάμενες και ενεργές οικονομικές και κοινωνικές δομές.

Στο παρών άρθρο εξετάζουμε τον τύπο οικονομίας που **εμφανίζει υψηλή εξωτερική εξάρτηση και ασθενή παραγωγική δομή.**

Στις περιπτώσεις αυτές τα όρια μέσα στα οποία κινούνται οι μεταβολές των δεικτών είναι πιο στενά και πιο ευαίσθητα. Αν τα όρια αυτά των συσχετίσεων ξεπερασθούν τότε ο οικονομικός εκπεσμός σε καταστάσεις αστάθειας και ανισορροπίας δηλαδή κρίσεων καθίσταται αναπόφευκτος.

Ανάλυση επιπτώ σεων

Μία αύξηση του ΑΕΠ, για παράδειγμα, ανεξάρτητα του τρόπου πραγμάτωσης, η οποία θα υπερβαίνει τα όρια εντός των οποίων κινούνται οι δευτερογενείς δείκτες του θα είναι τελικά επιζήμια για την οικονομία.

Ο πληθωρισμός θα ξεπεράσει ένα ανεκτό επίπεδο αν το ΑΕΠ σημειώσει αύξηση κατά 6% και άνω. Η συνακόλουθη αύξηση των αμοιβών εργασίας θα δημιουργήσει πιέσεις στο εμπορικό ισοζύγιο λόγω της ασθενούς παραγωγικής βάσης και διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων όπως και αύξηση του χρέους.

Η αύξηση των επιτοκίων θα είναι άμεση συνέπεια η οποία θα οδηγήσει στη μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης, λόγω μείωσης των επενδύσεων και στην επαναφορά της ισορροπίας αλλά οι απώλειες στην κοινωνική απόδοση θα είναι τεράστιες.

Από την άλλη, ας υποθέσουμε ότι η αύξηση του ΑΕΠ δεν έχει τόσο μεγάλο ρυθμό, ο οποίος ας πούμε ότι είναι 2%, τότε οι συνέπειες στους παράγωγους δείκτες θα είναι ομαλές, αδιάφορες και εύκολα διαχειρήσιμες.
Ο πληθωρισμός ενός επιπέδου θα είναι αναπτυξιακός, η αύξηση της ζήτησης θα οδηγήσει σε βελτίωση της προσφοράς και το δημόσιο χρέος δεν θα απειλεί την οικονομική ισορροπία.

Όμως ένας ρυθμός θετικής μεταβολής 2% **δεν θα μπορεί να αντισταθμίσει τις συνολικές αποσβέσεις που σημειώ νονται στα πάγια ενεργητικά στοιχεία του εθνικού συνόλου,** ούτε και να αντιμετωπίσει **το ν πληθωρισμό**
με αποτέλεσμα τη μείωση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας και του πραγματικού ΑΕΠ. Συνεπώς θα πρέπει να ανευρεθεί ένας κατάλληλος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ ο οποίος θα ενσωματώνει και απορροφά τόσο τις αρνητικές συνέπειες στους παράγωγους δείκτες όσο

και τις αποσβέσεις και φθορές του εθνικού εξοπλισμού. Για κάθε χώρα αυτός ο ρυθμός θετικής και δυναμικής ισορροπίας είναι διαφορετικός. Και εξαρτάται από πολλούς και διαφορετικούς παράγοντες. Πόσο ιδιοσυντηρούμενη είναι η παραγωγική βάση, πόσο εκτεθειμένη είναι η χώρα στη διεθνή αγορά και κυρίως στην αγορά των κεφαλαιουχικών και ενεργειακών αγαθών, ποια είναι η διοικητική της οργάνωση, η ποιότητα του ανθρωπίνου δυναμικού, κλπ.

Εξετάζοντας και σταθμίζοντας όλες αυτές τις απαιτήσεις που συνθέτουν τον οικονομικό ορθολογισμό θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η μεγέθυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε απεριόριστα όρια δεν είναι πάντα ωφέλιμη κοινωνικά. Οι σχέσεις των μεταβολών οφείλουν να πραγματώνονται και διατηρούνται εντός ορισμένων πλαισίων προκειμένου να βελτιώνουν θετικά την κοινωνική αξία και αποτελεσματικότητα. Σε διαφορετική περίπτωση, αν δηλαδή ξεπεραστούν τα όρια αυτά τότε θα μειωθεί η κοινωνική απόδοση αλλά και το οικονομικό σύνολο θα οδηγηθεί σε κρίση μακροχρονίως.

Είναι φανερό ότι σε οικονομικά σύνολα που διαθέτουν ισχυρή παραγωγική βάση και χαμηλή εξωτερική εξάρτηση τα όρια αυτά είναι μεγάλα και διευρυμένα. Οι δε ελαστικότητες τους μπορούν να λειτουργήσουν και ως σταθεροποιητές.

Το συμπέρασμα που πιθανόν μπορεί να προκύψει από τα ανωτέρω είναι ότι μία αύξηση της μεγέθυνσης ενός μεταβλητού μεγέθους, κυρίως πρωτογενούς, που ξεπερνά τα όρια αντοχής, θα δημιουργήσει σειρά αρνητικών συνεπειών σε άλλα μεγέθη ο πολλαπλασιασμός των οποίων θα θέσει εκτός λειτουργίας, είτε μερικώς είτε ολικώς τον οικονομικό χώρο.

Εφαρμοσμένες οικονομικές πολιτικές

Πολλοί θεωρούν ότι εφόσον οι κυβερνητικές αρχές δεν ακολουθούν παρεμβατικές πολιτικές τότε οι ενεργές οικονομικές δυνάμεις έχουν την έλλογη ικανότητα να δρουν μέσα στα ορθολογικά όρια. Η διεθνής εμπειρία όμως έχει αποδείξει ότι πολλές φορές οι έλλογα δρώντες προκειμένου να μεγιστοποιήσουν το ίδιον όφελος μειώνουν την κοινωνική αποτελεσματικότητα. Τότε καθίσταται αναγκαία η κρατική παρέμβαση που στοχεύει στη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας αλλά δυστυχώς αυτό σπάνια συμβαίνει. Τις περισσότερες φορές η κρατική και κυβερνητική μεροληψία αίρει τον οικονομικό ορθολογισμό μειώνοντας ακόμα περισσότερο την κοινωνική απόδοση.

Προκειμένου να καταστεί θετική η κρατική παρέμβαση με την έννοια της αποκατάστασης της σχέσης «κοινωνικό όφελος μεγαλύτερο του ιδιωτικού μακροχρονίως», θα πρέπει να σταθμίζει και να πλαισιώνει τις περιοχές μέσα στις οποίες αναπτύσσονται οι σχέσεις των μεταβλητών και ανάλογα να χαράζει ειδική πολιτική.

Με ειδικές μελέτες, μακροοικονομικές, κλαδικές και τομεακές, οφείλει να εντοπίζει τα επίπεδα /κατώφλια, κάθε μεταβλητού οικονομικού μεγέθους η υπέρβαση των οποίων οδηγεί σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Για παράδειγμα σε ποιο ύψος ο πληθωρισμός γίνεται κίνητρο για τις δυνάμεις της προσφοράς σε τιμές ισορροπίας ή σε ποιο επίπεδο το εξωτερικό έλλειμμα δεν απειλεί τον εκτροχιασμό του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημοσίου χρέους. Ή σε ποιο επίπεδο τα επιτόκια δεν γίνονται αντιαναπτυξιακά και ούτω καθεξής. Η γνώση αυτή οφείλει να τροφοδοτείται από συνεχή ανανέωση των πληροφοριών που ερμηνεύουν τόσο την εθνική όσο και την διεθνή κατάσταση.

Μαθηματική αναπαράσταση

Η μαθηματική απεικόνιση του τρόπου που συσχετίζονται οι οικονομικές μεταβλητές είναι μια απλή παράσταση.

Για οικονομίες με ασθενή παραγωγική βάση και υψηλή εξάρτηση από τις διεθνείς αγορές οι σχέσεις και τα όρια τους δίδονται ως εξής:

Α) έστω ότι το ΑΕΠ αυξάνεται με ρυθμό ίσο με το 2% ετησίως. ΑΕΠ=2%.

Δεδομένου ότι πρόκειται για ονομαστική αύξηση δεν θα υπάρχουν επιδράσεις στην αύξηση των τιμών, p, των επιτοκίων, r, της απασχόλησης, l, και των μισθών, w,.

Άρα, αν υπολογίσουμε και τις αποσβέσεις καθώς και τον πληθωρισμό το σύνολο της οικονομικής πίτας (προϊόν) θα μειωθεί.

Η μείωση αυτή πιθανόν να επηρεάσει λίγο ή και καθόλου την περεταίρω μείωση του εμπορικού ελλείμματος (Dt), του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών, (Π), ενώ θα αφήσει ανεπηρέαστο το εσωτερικό έλλειμα, Ds, το δημόσιο χρέος, Χ, και τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων (Β).

ΑΕΠ =2%, (dp +dr+dl+dw) = 0 ενώ

(dt – Π)<0 και

(Ds, X, B) =0.

Β) έστω ότι το ΑΕΠ θα αυξηθεί ονομαστικά με ρυθμό 5% ετησίως. ΑΕΠ=5%.

Η πραγματική αύξηση του θα είναι σαφώς μικρότερη αλλά θα είναι σε θέση η μεταβολή αυτή να επιδράσει θετικά επί των:

- τιμών (p)

- της απασχόλησης (l)

- των αμοιβών (w)

- ενώ θα αφήσει βραχυχρόνια τα επιτόκια αδιάφορα. (r)

Από την άλλη πλευρά όμως θα επιδράσει αρνητικά αλλά εντός ανεκτών ορίων επί:

- του εμπορικού ελλείμματος (Dt)

- του ισοζυγίου πληρωμών (Π)

- του δημοσιονομικού ελλείμματος (Ds)

- του δημοσίου χρέους και (Χ)

- των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων, (Β).

Γ) έστω ότι το ΑΕΠ αυξάνεται με ρυθμούς πάνω από το 5% ετησίως. ΑΕΠ>5%.

Τότε θα σημειωθούν αυξήσεις στα επίπεδα τιμών, στην απασχόληση, στις αμοιβές και στα επιτόκια, δηλαδή στις θετικά συσχετισμένες μεταβλητές ενώ η δεύτερη κατηγορία δεικτών θα σημειώσει μεγάλες ανισορροπίες. Χειροτέρευση του εμπορικού ελλείμματος, του ισοζυγίου πληρωμών, του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους δηλαδή στις αρνητικά συσχετισμένες μεταβλητές. Επίσης θα αυξηθούν οι αποδόσεις των ομολόγων και των εντόκων γραμματίων που εκδίδει το κράτος.

Η ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ εντός των ορίων 2 – 6% ετησίως είναι η επιθυμητή και ταυτόχρονα η προϋπόθεση για διαρθρωτικές μεταβολές και μεταρρυθμίσεις στην παραγωγική βάση ώστε να μετατραπεί αυτή από αδύναμη σε δυνατή. Αν συμβεί αυτό στο παραγωγικό και φυσικά στο θεσμικό επίπεδο τότε μεγαλύτεροι ρυθμοί μεγέθυνσης από το 6% δεν θα έχουν αρνητικές επιδράσεις στους παράγωγους δείκτες. Αντίθετα η ισχυροποίηση της παραγωγικής βάσης θα μειώσει και την εξωτερική εξάρτηση και η οικονομία θα είναι έτοιμη πλέον να μεταβεί από την μεγέθυνση / διόγκωση (development) στην πραγματική και ιδιοσυντηρούμενη ενδογενή ανάπτυξη (growth) .

Η ανάλυση των εμπειρικών στοιχείων για τους πρωτογενείς και δευτερογενείς δείκτες διαχρονικά είναι σε θέση να μας δώσει τα σημεία εκτροχιασμού των δεικτών και τις ζώνες εντός των οποίων αυτοί θα έχουν θετική συμπεριφορά για την κοινωνική ευημερία. Αν δεν γίνεται σύγχυση μεταξύ αιτιότητας και συσχέτισης των μεταβλητών τότε οι οικονομετρικοί υπολογισμοί μπορούν να φανούν αρκούντως χρήσιμοι για αυτούς που χαράζουν την οικονομική πολιτική.

Αντίθετα γι' αυτούς που δεν παίρνουν υπόψη τους όλους αυτούς τους συνδυασμούς εξαρτήσεων των οικονομικών σχέσεων οποιαδήποτε πολιτική εφαρμόσουν θα είναι χειρότερη από την καμία πολιτική.

Τέλος θα πρέπει να σημειώσω πως η συνδυαστική ανάλυση των ορίων των μακροοικονομικών μεταβλητών δεν αφορά μόνο το εθνικό οικονομικό σύνολο. Αφορά και την κατώτερη κλίμακα που είναι οι οικονομικοί οργανισμοί και οι εταιρίες και την ανώτερη κλίμακα που είναι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί. Εμφανίζονται δηλαδή φράκταλ απεικονίσεις, που σημαίνει όμοιοι σχηματισμοί μορφών σε διαφορετικές κλίμακες.

Αναλυτικότερα έχουμε τρεις κατηγορίες συσχετισμών στην περίπτωση της οικονομίας με ασθενή παραγωγική βάση και υψηλή εξάρτηση από τις διεθνείς αγορές.

Η ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ επιδρά θετικά στην πρώτη ομάδα συσχετισμένων μεταβλητών και αρνητικά στη δεύτερη ομάδα συσχετισμένων μεταβλητών.

Ο λόγος (ratio) των θετικά συσχετισμένων μεταβλητών προς τις αρνητικά συσχετισμένες μεταβλητές παίρνει αποτελέσματα τα οποία μπορούν να μας προειδοποιήσουν για κρίσεις ή όχι.

P+r+I+w

Α) ΑΕΠ ---------- ≤0. (το αποτέλεσμα αυτό οδηγεί σε κρίση

dt+π+ds+β+χ βραχυχρονίως.)

P+r+l+w

Β) ΑΕΠ 0≤ ---------- ≤1 (στη περίπτωση αυτή έχουμε

dt+π+ds+β+χ διατήρηση ή μικρή μεγέθυνση)

P+r+l+w

Γ) ΑΕΠ ---------- ≥1 (η περίπτωση αυτή οδηγεί σε κρίση

dt+π+ds+β+χ μακροχρονίως)

(υπενθυμίζω ότι p,r,l,w, συμβολίζουν αντίστοιχα τις τιμές, το επιτόκιο, την απασχόληση και τις αμοιβές εργασίας. Ενώ τα σύμβολα του παρονομαστή dt, π,ds,β, χ, σημαίνουν μεταβολή εμπορικού ισοζυγίου, ελλείμματος ισοζυγίου πληρωμών, δημοσιονομικού ελλείμματος, αποδόσεις κρατικών τίτλων, και δημόσιο χρέος).

Στη πρώτη περίπτωση μία ονομαστική αύξηση εντός ζώνης μεγέθυνσης με μέσο 2% θα οδηγήσει την εξαρτημένη οικονομία ασθενούς παραγωγικής βάσης σε κρίση βραχυχρονίως, στη δεύτερη περίπτωση η αύξηση εντός της ζώνης μεταξύ 2 και 5% θα διατηρήσει την οικονομία στα ίδια επίπεδα ή και σε λίγο καλύτερα ενώ στη τρίτη περίπτωση όπου η αύξηση θα πάρει τιμές πάνω από 6% η οικονομία θα οδηγηθεί σε κρίση μακροχρονίως.

Το συμπέρασμα συνεπώ ς που προκύπτει είναι ότι αυτού του είδους οι οικονομίες δεν μπορούν να σπάσουν τους περιορισμούς εξάρτησης αν δεν αναδιαρθρώ σουν την παραγωγική τους βάση με κάθε μέσο.

Η παραγωγική αναδιάρθρωση ως πολιτικός σχεδιασμός, προγραμματισμός, εφαρμογή και έλεγχος, στις δεδομένες συνθήκες της διεθνούς οικονομίας παίρνει επείγουσα μορφή γιατί είναι εφικτός, αναγκαίος και κοινωνικά αποτελεσματικός.

Στις οικονομίες εκείνες με ισχυρή παραγωγική βάση και χαμηλή εξάρτηση ο θετικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ μπορεί να πάρει και μεγαλύτερες τιμές του 6%, στη περίπτωση που θα ανακαλυφθούν και εγκατασταθούν νέοι τεχνολογικοί κλάδοι παραγωγής, γιατί αυτές θεωρούνται ώριμες, χωρίς να συντρέχουν οι κίνδυνοι της διαρθρωτικής κρίσης. Στην αντίθετη περίπτωση θα έχουν να αντιμετωπίσουν τις κορυφές και τους πυθμένες των συμβατικών οικονομικών κύκλων τους οποίους μπορούν να χειριστούν έχοντας στη διάθεση τους πολλά και αποτελεσματικά εργαλεία.

Το συμπέρασμα είναι ότι για την ελληνική οικονομία που διαθέτει αδύναμη παραγωγική βάση και υψηλή εξωτερική εξάρτηση οποιοσδήποτε ρυθμός ανάπτυξης πάνω από το 5 ή 6% θα επαναφέρει τα φαινόμενα κρίσης αν δεν συντελεστούν τεράστιες διαρθρωτικές και δομικές αλλαγές στον τρόπο παραγωγής, στη θεσμική του εκπροσώπηση και στους μηχανισμούς κατανομής του προϊόντος.

Copyright**: Κουρματζής Αθανάσιος**

Οικονομολόγος / Στατιστικός / Συγγραφέας